

SPIS ROZDZIAŁÓW.

WSTĘP. 1. Stosunek osobisty do Polski — poszukiwanie myśli przewodniej w jej życiu historycznym. Każde pokolenie daje na to pytanie odpowiedź. Nasz inny stosunek do Polski również innej. Stan rozbicia — i poszukiwanie nowe. Książka niniejsza jest tego próbą doraźną — ma raczej na celu dać pobudzenie w tym kierunku 1—9

2. Człowiek jest streszczeniem dziejów — one są poniekąd jego pamiętnikiem osobistym. I dzieje na to są, aby wychowywał się człowiek. Wszystkie narodowości są tem samem człowieczeństwem, spełniającem różne przeznaczenia. Z czego budować przyszłość naszą narodową. Bez odwetów. Budować nowe sumienie świata. To niech będzie podstawą państwowości polskiej.

Wspomnienie niewoli. Przegrane bywają dźwignią moralną. Szkoła cierpienia pogłębiła nasze człowieczeństwo. Wizję jej piastował w sobie pierwszy człowiek Polski nowej — Kościuszko . 10—16

CZEŚĆ I.

ROZDZIAŁ I. Plemię Polan w Słowiańszczyźnie, położone
w środku jej, wchodzi najpóźniej w życie histo-
ryczne. Państwowość wytwarza się tu bez najazdu.
Ustrój. Wiara. Kultura. (17 — 24).

Polska średniowieczna. Powstawanie organizacji państwowej i kościelnej. Napór Niemców. Dzieje obrządku słowiańskiego (24 — 29). Str.

Ruch oświatowy do wieku XIII-go. Niszczące najazdy Tatarów, ruina miast, wyludnienie. Kolonizacja niemiecka i Krzyżacy. Nowy prąd duchowy i narodowy pod wpływem mistycyzmu europejskiego w XIII w. Łokietek i Kazimierz Wielki, rozbudowa zewnętrzna i wewnętrzna (29 — 37) 17—37

ROZDZIAŁ II. Wiek XV. Wciągnięcie Litwy w orbitę polityki i kultury polskiej. Ocalenie jej przed germanizacją (38 — 42).

Ruch naukowy i ideowy. Humanizm polski. Samoistna teoria polska moralno-polityczna (Paweł Włodkowic). Przeciwwstawienie się europejskiej teorii feudalnej. Rozwój uniwersytetu w zakresie nauk ścisłych. Kopernik. Drukarnictwo. Sztuka — źródła krajowe, wpływy zachodnie i wschodnie. Rzeźba — Wit Stwosz. Malarstwo. Architektura (42 — 52). 38—52

ROZDZIAŁ III. Zwrot na Wschód, praca na Rusi. Osłabienie zadań gniazdowych, brak ochrony wybrzeży Bałtyku (53 — 55).

Reformacja. Ruchy wstępne. Jan Łaski. Wzrost i spadek fali. Tolerancja polska. Powody upadku reformacji w Polsce. Tragiczny dualizm Lutra i protestantyzmu. Źródła tolerancji polskiej. Ruch Aryan polskich (55 — 66). 53—66

ROZDZIAŁ IV. Wpływ reformacji na piśmiennictwo. Mikołaj Rej. Przełom równoczesny w wewnętrznym ustroju Polski. Izba poselska. Sądownictwo. Organizacja wojskowa. Prawo *veto*. Wiara w człowieka. Budowanie obowiązku na wewnętrznym popędzie i dobrowolności (67 — 76).

Język polski — ludowy, miejski, szlachecki, piśmienniczy. Poezja ludowa. Poezja łacińska. Artystyczna poezja polska (76 — 80) 67—80

CZĘŚĆ II.

Historia polska, rozpatrywana jako dzieje mniejszości. Gdzie się zaczyna fatalność polska. Zagadnienie żywotności sił narodowych. Jak je rozstrzygają historycy współcześni, patrząc w przeszłość. Szerzenie pesymizmu. Błąd rozpatrywania dziejów polskich ze stanowiska rozbiorów 83—89

ROZDZIAŁ I. Kochanowski Jan. Pieśń bezimienna, szkoła wiersza polskiego. Widowiska sceniczne. Humanizm artystyczny (Odprawa, Ody) i duchowy (Treny), tudzież pogłębienie religijne na tle wieku (Treny, tłumaczenie Psalmów). Oblicze współczesnego humanizmu w Europie. Wpływ prądu tego na ducha nowożytnego w Europie. Przełom Polski w nowożytności (90 — 100).

Przewodnicy nowych przemian, Kochanowski, Zamoyski, Orzechowski. Zagadnienie wolności. Indywidualizm nowożytny, sprawa równowagi między indywidualizmem a społecznieniem. Poszukiwanie przyczyn osłabienia rozumu politycznego (100—106).

Kochanowski, typ duchowy (106—115) 90—115

ROZDZIAŁ II. Reforma kościoła polskiego. Trzy systemata. Jan Łaski, — kościół reformowany. Modrzewski — kościół narodowy (116 — 124).

System trzeci—Orzechowski. Obraz Rzpltej katolicko-szlacheckiej (124—129). 116—129

ROZDZIAŁ III. Budowa Rzpltej XVI wieku 130—136

ROZDZIAŁ IV. Rozpatrzenie podstawy. Wolność nie jest treścią sama w sobie, jest stosunkiem. Treść nadaje jej dopiero ideał. Budowa tegoż ideału. Wiara w człowieka. Brak zaborczości (137 — 142).

Unie—z Litwą, Rusią, Prusami, Kurlandją i Inflantami. Dwa systemy państwowe na wschodzie Europy: wolności i przemocy, dobrowolności i strachu. Zygmunt August i Iwan Groźny (142—151).

Niebezpieczeństwo polskiego ideału wolności.	Str.
Rola Modrzewskiego—rozbudowa ideału, poszerzenie pojęcia Rzpltej (151—152)	137—152

ROZDZIAŁ V. Trudności dalszego rozwoju. Ideał demokratyczny Zamoyskiego — a niedojrzałość nowych żywiołów, wprowadzonych do sejmu przez unię. Upadanie miast (153—157).

Wady narodowe. Niebezpieczeństwa indywidualizmu. Stosunek do władzy. Stosunek do nauki. Natchnienie a praca (158—164).

Zachwianie podstawami sumienia publicznego (165—168)	153—168
--	---------

ROZDZIAŁ VI. Praca. Wzrost poddaństwa, jego dzieje. Złoniwienie szlachty, obniżenie moralne i umysłowe ludu. Obniżenie się ideału człowieczego. Powstaje Skarga. Wzbudzanie siły moralnej na drodze odrodzenia religijnego. Proroctwa i groźby. 169—184

ROZDZIAŁ VII. Koniec XVI wieku. Zamknięcie małopolskiego okresu dziejów. Tendencja końcowa zorganizowania Wschodu. Dążenie drugie, słabsze, zorganizowania Bałkanów, wyjarzmiienia ludów słowiańskich południowych. Przeniesienie stolicy do Warszawy — okres nowy 185—190

CZĘŚĆ III.

Rys wieku XVII i następnych w Europie. Waśni religijne a rasa uczonych. Religijne a umysłowe ujęcie życia. Przepaść, w którą osuwa się i katolicyzm i protestantyzm. Wzrost kasty militarnej. Sztuka podatku—wzrost mieszczaństwa—powstanie monarchii absolutnej. Olbrzym maszyny urzędniczej. Olbrzym maszyny technicznej. Walka z maszyną. 193—199

su unii brzeskiej. Dążenie do przeciwstawności u Niemców: feudalizm, reformacja. Dążenie do jedności w Polsce: jednostanowość, unie narodowe, unia religijna. Łatwość ulegania zawojowaniu powierzchni przy braku silnej ochrony granic fizycznych i duchowych. Odporna siła głębszego instynktu (200—204).

Dążenie to na tle religijnem. Duch Eddy, oparty na dążeniu do władzy zewnętrznej i do przeciwstawności. Ruiny Walhalli. Duch mitologii słowiańskiej bez przeciwstawności moralnej. Te same cechy w dziejach zewnętrznych, w budowaniu ustroju wewnętrznego. Poszukiwanie nowego pojęcia prawa (204—208) 200—208

ROZDZIAŁ II. Dzieje unii brzeskiej. Stanowisko społeczeństwa i rządu polskiego. Błędy. Korzyści (209—223).

Wpływy polskie na rozwój kultury ukraińskiej i białoruskiej (223—225).

Zagadnienie unarodowienia liturgii (225—230). 209—230

ROZDZIAŁ III. Oblicze masy szlacheckiej. Jej dążenia. Zwierzchnictwo siły moralnej. Zagadnienie wychowania, jako siły podstawowej w społeczeństwie, opartem na obyczaju. Zagarnięcie szkolnictwa przez zakon Jezuitów. Przyćmienie inteligencji narodu, dewocya obok lekkomyślności sumienia. Nawrót do łaciny. Sarbiewski. Zawziętość partyjna, tudzież próżność (231—246).

Stan oświaty. Dobrobyt. Magnateria pieniędzy na (246—252) 231—252

ROZDZIAŁ IV. Dwa zagadnienia pierwszej połowy XVII wieku: sprawa Bałtyku (Kurlandya, Inflanty) — i sprawa sojuszu z Moskwą. Chodkiewicz i Żółkiewski. Oblicze Chodkiewicza. Żołnierz polski.

Wojsko polskie. Obok bitności wyjątkowej — brak Str.
 chęci zaboru. Rola Polski na wschodzie Europy.
 Co było uczynione, co zostało do uczynienia. Cha-
 rakter państwowości polskiej. Charakter państw,
 otaczających Polskę: Turcyi, Moskwy, Austrii, Elek-
 torstwa Brandenburskiego 253—266

ROZDZIAŁ V. Sprawa moskiewska. Genialna myśl Żółkiew-
 skiego. Błędy popełnione 267—274

ROZDZIAŁ VI. Sprawa kozacka. Polityka magnatów kreso-
 wych. Porażka druga systemu politycznego pol-
 skiego. Skutki przerostu własności. Latyfundya,
 sprzeczne z ustrojem Rzpltej. 275—283

ROZDZIAŁ VII. Zmiana położenia międzynarodowego. Wzrost
 Austrii, Moskwy i Elektorstwa Brandenburskie-
 go. Co ze strony polskiej należało wówczas uczy-
 nić (284—287).

Nowe starcie polsko-niemieckie zbliża się. Ce-
 chy geniuszu niemieckiego: zdolność organiza-
 cyjna — i przeciwstawność. Mała zdolność ini-
 cyjacyi (287—290).

Skutki przeciwstawności — energia nienawiści.
 Wyższe idee moralne i polityczne nie wytwarzają
 się z przeciwstawności. Średniowieczna idea polska
 uprawnienia ludów pogańskich. Idea unii narodów,
 silniejszego ze słabszym, na zasadzie równości praw.
 Unikanie przeciwstawności narodowej i rasowej;
 oparcie się o pojęcie człowieczeństwa (290 — 295).

ROZDZIAŁ VIII. Zamknięcie okresu. Podpory tego społe-
 czeństwa: kobieta, żołnierz i ksiądz. Żona, matka,
 matrona. Jej wpływ na moralny styl narodu. Praca
 duchowieństwa niższego, zwłaszcza wśród ludu.
 Lud polski a ukraiński lub rosyjski (296—300).

Żołnierz polski — twórca eposów narodowych
 XVII wieku. *Wojna Chocińska* Wacława z Po-
 toka Potockiego (300—306) 296—306

